OUD GEMEENTEHUIS MASTERPLAN WATOU

Angelique Campens in dialoog met
Office Kersten Geers David Van Severen en Bas Smets

Met Watou 2009 als vertrekpunt leek het me als curator interessant om architecten uit te nodigen een architecturale denkoefening/reflectie over het dorp Watou in Zuid-West-Vlaanderen te laten uitvoeren. Twee bureaus, architecten Office Kersten Geers David Van Severen en Bureau Bas Smets creëren een masterplan voor het dorp en bieden een alternatief voor de verlinting in Vlaanderen. Een lezing van de topografie, infrastructuur, bebouwing en vegetatie vormen de uitgangspunten van het project wat voornamelijk een experiment zal worden om te onderzoeken wat het Vlaamse landschap is. Een groepsdiscussie met Kersten Geers, David Van Severen en Bas Smets op maandag 25 mei 2009 legde een aantal ideeën bloot...

ANGELIQUE CAMPENS: Eerst en vooral ben ik benieuwd naar jullie referenties en hoe jullie tegenover de utopische architectuurprojecten staan.

KERSTEN GEERS: Als je met utopische architectuurprojecten de projecten van de late jaren ’60 en begin jaren ’70 van Archizoom of Superstudio bedoelt, dan moet ik je teleurstellen: daar hebben wij niets mee te maken. Soms wordt onze architectuur vergeleken met die referenties uit de jaren ’60 of ’70, maar dat klopt helemaal niet. De beelden van Archizoom of Superstudio verbeelden een soort einde van de architectuur, haar laatste stuiptrekking, haar vernietiging...

DAVID VAN SEVEREN: Omdat onze beeldtaal refereert aan de manier van collages maken zoals ze dat deden in de jaren ’60 of ’70 - intentionele beelden, geen computergerenderde beelden - worden we wel eens gelinkt aan projecten zoals die van Archizoom en Superstudio. Dat berust toch op een misverstand. Ik denk dat het grote verschil ligt in het feit dat wij realistisch zijn.

KERSTEN GEERS: Wij doen eigenlijk net het omgekeerde: we willen architectuur de kracht meegeven die het mogelijk maakt op een zeer simpele maar zeer letterlijke manier projecten te maken. Ik denk dat er weinig verschil is tussen de projecten die we aan het realiseren zijn en diegene die alleen op papier staan.

ANGELIQUE CAMPENS: Utopie wordt vaak gekoppeld aan modernisme, maar weinig architecten zijn erin geslaagd ideale steden te bouwen. Velen hebben projecten voorgesteld, zo denk ik maar aan Frank Lloyd Wright’s Broadacre City en Le Corbusier’s Radiant City of later Superstudio en Archizoom. Vaak zijn de uitgevoerde sociale modernistische projecten in een dystopie overgegaan, het omgekeerde van een utopie - denken we maar aan Unité d’Habitation. Vaak falen de ideeën om communities te structureren en leiden ze tot het tegenovergestelde van datgene waarvoor ze bedoeld zijn. Ik vraag mij af of architectuur echt kan slagen in het structureren van plaatsen. Het structureren van landschap en architectuur gaat vaak leiden tot het tegengestelde van datgene waarvoor de projecten bedoeld waren.

DAVID VAN SEVEREN: Het vertalen van idealen in gebouwde vorm is inderdaad niet evident, waarschijnlijk onmogelijk. Wij geloven niet dat met architectuur de maatschappij moet

veranderen. Wij geloven veel meer in een set van realiteiten, die we naast elkaar plaatsen, zonder daar onkritisch tegenover te staan, maar ook zonder te willen herdefiniëren. Maar dat is geen streven naar een nieuwe wereld.

KERSTEN GEERS: Wij kunnen in het beste geval cultuur maken en in het beste geval heeft dat indirect invloed. We kunnen de verantwoordelijkheid nemen voor ons eigen perspectief als architect en als landschapsarchitect, en we kunnen aantonen dat als iedereen dit zou doen, we in feite een behoorlijke stap vooruit kunnen zetten. Je kunt bijvoorbeeld vragen stellen en kanttekeningen plaatsen bij de manier waarop de mensen in Vlaanderen wonen of omgaan met het landschap, hoe dingen worden aangeplant, enzovoort. In die zin engageren wij ons met de realiteit, zonder de idee dat we een nieuwe wereldorde willen scheppen.

BAS SMETS: Wij maken geen utopische projecten. Als landschapsarchitecten zijn we in de eerste plaats begaan met groei en spontane ontwikkeling. Daarbij is voor ons elk project een project, zonder onderscheid tussen utopische en realistische projecten. Het enige onderscheid is dat sommige van die projecten worden uitgevoerd en andere niet.

KERSTEN GEERS: Het probleem met utopie is dat het zo'n lastig woord is. Wat is dat, iets utopisch? Voor ons werk is het concept heteropie van Foucault in zekere zin interessant. Je zoekt naar een bepaalde vorm. Je knipt je af van het drama van de maatschappij. Je gaat na welke mogelijkheid van collectiviteit er nog kan bestaan. Op die manier kun je een kanttekening zetten bij de compleet geïndividualiseerde maatschappij waarin we leven. Je kunt proberen een soort plek of project te maken dat een tegengewicht vormt daarvoor. Een soort van eilandjes met andere contexten te midden van een zee aan normaliteit. Ik denk dat onze projecten dat in het beste geval bereiken, maar dat ze in feite in de eerste plaats pragmatisch zijn.

DAVID VAN SEVEREN: Maar in dat pragmatische zoeken we naar een soort van confrontatie.

KERSTEN GEERS: Fundamenteel is dat wij architectuur maken daar waar verondersteld wordt dat er geen architectuur meer zou kunnen bestaan, zoals in verschillende situaties waar alleen nog infrastructuur wordt voorzien, en architectonische intenties verdwenen lijken.

ANGELIQUE CAMPENS: Je weet dat wat je in Watou gaat doen uiteindelijk niet kan uitgevoerd worden.

KERSTEN GEERS: Maar daarom hoeft het nog geen utopisch project te worden. Het is niet omdat je een project maakt dat je niet gaat uitvoeren, dat het daarom sowieso utopisch wordt. Het zal een zeer geëngageerd en precies project zijn, waarin we een argument maken ten opzichte van de realiteit. Het is niet zo dat elk argument ten opzichte van de realiteit utopisch is. Er is altijd een heel specifieke intentie om zichtbaar te maken hoe je op de werkelijkheid ingrijpt. Wij gaan een dialoog aan met Bas Smets, vanuit het verlangen om aan architectuur de kracht te geven om een omgeving te bepalen.

BAS SMETS: In de eerste plaats proberen wij de werkelijkheid te begrijpen, om ze vervolgens weer te geven, leesbaar te maken. Waar Office werkt met begrenzing, afsluiting en uitsluiting, proberen wij vooral in te sluiten, op te nemen, te integreren.
De landschapstheoreticus Alain Roger is voor mij een belangrijke referentie. Hij heeft een theorie ontwikkeld die hij '*artialisation*' genoemd heeft. Zijn stelling is eenvoudig: er is een onderscheid tussen land en landschap. Hierbij is 'land' het nulpunt van 'landschap'. Een landbouwer ziet geen landschap maar enkel land, dat voor hem productief is. Pas door het op die manier te tonen kan land als landschap ervaren worden. Dat sluit aan bij de oorspronkelijke betekenis van 'landschap': een afbeelding van het land. Alain Roger illustreert zijn theorie aan de hand van een aantal interessante voorbeelden: je kunt de mist boven de Thames in Londen maar zien omdat ze je herinnert aan de landschappen van Turner. Je kunt het landschap van Aix-en Provence enkel maar ervaren omdat Cézanne het je getoond heeft en je kunt de waterlelies van Giverny maar zien dankzij Monet.
Ik vind dit een heel interessant gegeven, dat je het landschap enkel kunt zien dankzij een filter. Dat kan zowel een schilderij, een tekst als een tekening zijn. Maar er moet een soort van klik gebeuren voordat land landschap kan worden.
Deze stelling was het uitgangspunt voor een studie die ik heb gemaakt over het Vlaamse landschap: 'Strategieën voor een land zonder landschap'. Voor mij is dat een bewuste provocatie. Vlaanderen kun je niet in een enkel beeld tonen omwille van zijn verkavelde structuur en zijn diffuse stedelijkheid.
Het is land maar nog geen landschap, net omdat je het niet in één beeld kunt weergeven. Als je aan de Pyreneeën denkt, dan zie je onmiddellijk een beeld voor je. Hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld de Landes of ook voor de Nederlandse polders. Vlaanderen (en bij uitbreiding België) heeft niet het natuurlijke landschap van Frankrijk en ook niet het gemaakte landschap van Nederland. Geen bergketens en ook geen polders. Met mijn bureau zijn we sinds meer dan twee jaar op zoek naar dat beeld voor Vlaanderen. Elk project brengt ons iets dichter bij het begrijpen van het territorium.
Om een voorbeeld te geven: voor het project Kortrijk Expo was mij gevraagd een landschap te maken op de strook rondom de tentoonstellingsgebouwen. Hoe kan ik op een strook van meer dan 300 meter lang en slechts enkele meters breed refereren aan het Vlaamse landschap? Populieren zijn beeldbepalend voor West-Vlaanderen, ze worden vooral gebruikt als schermgroen aan de rand van industrieterreinen. In dit project stellen we daarom voor om diezelfde populieren te gebruiken, maar net met een andere variëteit en aangeplant op net een andere afstand dan de populieren die gewoonlijk rond de industriegebouwen staan. Zo ontstaat een dubbele waarneming. Met de wagen rijd je evenwijdig naast deze bomen zodat ze in perspectief een aaneengesloten bomenrij vormen, aansluitend bij het omliggende landschap. Als voetganger wandel je dwars op deze bomenrijen naar de ingang. De bomen staan zo ver van elkaar af, dat de rijen niet waarneembaar zullen zijn. Zo sluit het project enerzijds aan bij het omliggende landschap, terwijl het anderzijds dit gemaakte landschap in vraag stelt.

KERSTEN GEERS: Bas zegt: 'Het land wordt pas landschap van zodra het op die manier herkenbaar is.' Daarin zit een ongelooflijke parallel met hoe wij denken over urbanisatie van cultuur naar stad. Ik denk aan ons project voor Ceuta, bijvoorbeeld, een Cité de Refuge in het niemandsland tussen twee steden (Ceuta en Tanger), twee landen (Spanje en Marokko), twee continenten (Europa en Afrika). De reeds aanwezige urbanisatie, de eindeloze zee aan woningen en infrastructuur kon enkel maar betekenis krijgen van zodra het als stad erkend werd.
Het zichtbaar maken, inzichtelijk maken, tonen, cultureel relevant maken van iets wat er eigenlijk al aanwezig was, daar gaat het ons om. In het project dat we hebben gepresenteerd, hebben we ook duidelijk gemaakt dat het hier niet gaat om het toevoegen van densiteiten, nieuwe mensen, of nieuwe woningen of wat dan ook, maar wel om dat wat er al is plots als iets anders te begrijpen.
Ik vermoed dat onze samenwerking hier een gelijkaardige uitkomst zal hebben. Want je kunt hetzelfde projecteren op Vlaamse urbanisatie, die ook geen stedelijkheid is. Dit in parallel met Bas, die het heeft over het land dat nog geen landschap

is. Het is onduidelijk wat het is; in feite hebben we een nevelstad, een begrip dat we allemaal wel kennen in Vlaanderen, maar waarvan ook niet helemaal duidelijk is wat het nu precies betekent. Is het een stad, is het een landschap met hier en daar wat woningen, of is het urbanisatie? We weten allemaal dat het weinig vorm heeft. Ook daar denk ik dat onze pogingen, onze aanknopingspunten, culturele lijnen en kapstokken overeenstemmen met onze zoektocht naar het formele.

DAVID VAN SEVEREN: In die zin is het voorbeeld van Alain Roger dat Bas aanhaalt interessant, want dat kadert letterlijk het land, waardoor het landschap wordt en beschouwbaar wordt gemaakt. Wij spreken ook veel in die termen. Er is zoiets als het leven, maar je kunt niet vastleggen wat dat is. Je kunt daar alleen een kader voor bepalen en dat proberen we voor veel van onze projecten zo te onderzoeken, bijvoorbeeld voor de Biënnale van Venetië. Maar Kortrijk Expo is nu in aanbouw en heeft een zeer gelijkaardige methode.

BAS SMETS: **Kortrijk Expo is het resultaat van een zeer precieze lezing van de realiteit. Je moet eerst de realiteit begrijpen vooraleer je ze kunt tonen. Bij de meeste van onze projecten gaan we in eerste instantie op zoek naar de structuren die ons interesseren in de bestaande toestand: dat kan een beboste heuvelrug zijn of een nattere zone met spontane begroeiing. Vervolgens gaan we deze structuren versterken. Hierbij zijn we steeds op zoek naar de minimale ingreep voor een maximaal effect.**

KERSTEN GEERS: Als je het hebt over het bestaande, heb je het dan over dat wat je vandaag ziet of over dat wat je historisch kunt argumenteren?

BAS SMETS: Het gaat over een lezing van het bestaande nu, in al zijn complexiteit en verschillende lagen. Het gaat voor mij niet over iets herstellen of over een historisch juist moment.

KERSTEN GEERS: Je zegt dat landschap alleen cultureel bepaald is, dus bestaat er niet zoiets als het originele landschap, wat door veel mensen wel wordt geopperd?

BAS SMETS: Absoluut niet wat het originele landschap betreft. Hoever je daarin wilt gaan, of hoever je daarin wilt teruggaan, dat is de grote discussie die we altijd hebben over bijvoorbeeld de keuze van de aan te planten bomen. Die bomen moeten altijd 'autochtoon' zijn, maar dat is onzin want bomen zijn alleen maar gelinkt aan klimaat. Net na de ijstijd stonden er ook bomen, die niets te maken hebben met de huidige 'autochtone' boomsoorten. Net zoals er hier niet zo heel lang geleden bomen stonden die nu door de klimaatverandering misschien minder geschikt zijn.

KERSTEN GEERS: Ik ben eigenlijk benieuwd naar jouw notie van natuurlijkheid. Ik denk dat wij ook in een bepaalde sectie van architectuur zitten die ervan uitgaat dat architectuur geen natuurlijke daad is. Architectuur maken die doet alsof ze natuur is, als nabootsing van de natuur, dat begrijpen wij niet. Wat mij interesseert aan Bas is zijn notie van land en landschap en ook dat er een soort afzwering is van natuurlijkheid.

BAS SMETS: Voor mij is de natuurlijkheid terug te brengen tot de natuurlijke krachten: de zwaartekracht, de aerodynamica, al wat door de natuur gestuurd wordt.
Wij doen altijd een lezing van de topografie en daarna van de hydrografie of de oppervlaktewateren. Evident is dat die aan elkaar gelinkt zijn, want het water wordt naar beneden getrokken en zoekt de gemakkelijkste weg. Dat is natuurlijk en dat kun je niet veranderen. Die topografie kun je op grote schaal evenmin veranderen. De vraag die ik mij dan stel is: hoe kun je daarop inspelen om iets te creëren? De 'natuurlijkheid' is niet die ene boom, maar wel de natte zone waar die boom op groeit. De 'natuurlijkheid' is voor mij het samenspel van die ontegensprekelijke krachten die altijd invloed zullen hebben.

KERSTEN GEERS: Maar wat is dan je doel? Op een moment dat je kunt beweren dat er een bepaalde oervorm is, dan lijkt het me gemakkelijk, dan ga je die proberen na te bootsen. Maar wat op het moment dat dit veel minder duidelijk is? Wat drijft dan je beslissing, wat wil je dan precies aantonen? Dat interesseert mij bijvoorbeeld in Kortrijk Expo.

BAS SMETS: Wat mij intrigeert aan dat project is een soort Kortrijkse conditie, waarbij de volledige buitenruimte ingezet moet kunnen worden als bruikbare ruimte, maar tegelijkertijd ook 'groen' moet zijn! Dat is een contradictie. Als je vergelijkt met de buitenruimte van bekende hoofdzetels: die maken een prestigieus landschap rond hun gebouwen, dat eigenlijk geheel nutteloos is. Dat is enkel kijkgroen. In Kortrijk moet het allemaal ook nog eens bruikbaar zijn. Daarbij was het idee: hoe kunnen we refereren aan dat functionele landschap, heel eigen voor West-Vlaanderen, op een zo smal mogelijke strook?

KERSTEN GEERS: Wat ik me dan afvraag, is: hoe zit het dan bijvoorbeeld met die verhouding? Je zou kunnen zeggen dat het landschap een aantal fases heeft meegemaakt, waarvan de ijstijd er één is en bijvoorbeeld de manier waarop men het landschap in de middeleeuwen bewerkte een andere. Maar sommige landschapstheoretici zouden beweren dat de industriële dozen een soort hedendaagse artificiële grond zijn. Maar dan zeg jij: 'Ik ben heel pragmatisch wat het landschap vandaag betreft.' Toch lijk je ondanks je ambivalentie rond natuurlijkheid toch bomen te willen planten. Je collega Martha Schwartz, bijvoorbeeld, zou zeggen: 'We gaan glas strooien, we gaan geel poeder strooien, want dat is ook de artificialiteit van het landschap.'

BAS SMETS: Ja, maar ik wil die kunstmatigheid bekomen met zeer natuurlijke elementen, die bovendien nog blijven groeien.

DAVID VAN SEVEREN: Ik denk dat dat ook aanleunt bij waar wij in geïnteresseerd zijn. Wij denken niet dat je radicaal moet zijn door bijvoorbeeld het laatste nieuwe polymeer in je architectuur toe te passen, maar we zijn ervan overtuigd dat je eigenlijk gewoon met een bakstenen muur nog veel meer kan doen. Ik denk dat daar een soortgelijk antwoord zit. Moet je nu alles op zijn kop zetten om zo radicaal te zijn? Neen. Met een aantal sets aan basismiddelen kun je gewoon enorm veel doen en zeggen. We zijn niet op zoek naar een karikatuur van architectuur.

BAS SMETS: Dat is wat mij interesseert in jullie werk, dat radicale in een doorgedreven logica.

DAVID VAN SEVEREN: Wij proberen een soort logica te zoeken in heel vanzelfsprekende dingen. Als je ze dan toch moet vormgeven - want dat is onze taak als architect - dan liefst op een soort confronterende manier. Wat is context? Architectuur heeft altijd context. Waar begint landschap en waar eindigt architectuur? Voor ons is dat interessant om te positioneren en ons dan af te vragen: 'Die positie, wat betekent die ten opzichte van al die marge?' Het West-Vlaamse landschap wordt soms als die marge begrepen. Het is misschien het enige wat we nog hebben. Je kunt het vergelijken met Gordon Matta-Clark's Fake Estate, waarin hij de *leftover spaces* van het vastgoed in New York heeft gekocht om er betekenis aan te geven. Er zijn eigenlijk alleen nog maar marges om over na te denken. Eigenlijk is dat cruciaal. Watou is een heel interessante marge.

KERSTEN GEERS: Als we terugkomen op natuurlijkheid is het nemen van verantwoordelijkheid heel belangrijk. Want uiteindelijk zijn we ons er allemaal van bewust dat je beter iets doet met natuurlijke materialen dan met artificiële materialen.

ANGELIQUE CAMPENS: Maar concreet: hoe zien jullie dat concreet toe te passen op een dorp zoals Watou?

BAS SMETS: Ik verplicht mezelf en mijn medewerkers ertoe het moment van het maken van een project zo lang mogelijk uit te stellen. De lezing van het landschap introduceert voor mij steeds het project.

KERSTEN GEERS: In wezen is dat bij ons ongeveer ook zo. Waar het op neerkomt, is dat we een project gaan maken over die efemere stedelijkheid in dat landschap in Vlaanderen. Vlaanderen niet als politieke identiteit, maar als het Vlaamse landschap. Dat vind ik interessant aan die introductie van Alain Roger: land, landschap, en je afvragen: 'Wat is het Vlaamse landschap?' Wij gaan in zo'n project een eerste poging doen om een voorstel te doen zowel naar urbanisatie als naar vegetatie toe. Dan gaan we niet zeggen dat alles langs de Franse kant van Watou niet hetzelfde gebied is. Het gaat over dat hele gebied, ook wel *la Flandre* genoemd in Frankrijk. Watou ligt dan op een fantastische manier in *la Flandre*/Vlaanderen. Daarnaast heb je de merkwaardige situatie van Watou, dat 28 jaar geleden plotseling bekend werd door een poëziefestival. Wij kunnen dat nu ook gebruiken als een soort van experiment om te onderzoeken wat nu eigenlijk het Vlaamse landschap is.

ANGELIQUE CAMPENS: Als een vertrekpunt voor de rest.

DAVID VAN SEVEREN: Met een visie rond het grotere gebied, en dan inderdaad misschien wel toegepast op Watou. Ik denk dat we een soort van casestudy willen maken van Watou, die dan in een groter verhaal over het Vlaamse landschap past.

KERSTEN GEERS: Je zegt niets over Watou zonder iets over Poperinge te zeggen, of over de industriezone en de steenweg in de buurt. Je hebt Watou: dat is een soort verbeelding van het Vlaamse dorp, waar dan aan poëzie wordt gedaan in boerderijen. Maar Watou bestaat niet zonder Proven ernaast en Poperinge, enzovoort...

BAS SMETS: Dat is de essentie van het Vlaamse landschap: dat het niet georganiseerd is. Alles is er altijd en tegelijkertijd aanwezig.

ANGELIQUE CAMPENS: Het is organisch gegroeid.

BAS SMETS: Dat is het bijzondere aan Vlaanderen: in elke tien vierkante kilometer zijn alle ingrediënten terug te vinden: dorp, industrieterrein, parking, groen, enzovoort.

KERSTEN GEERS: De kans is groot dat we het over al die elementen tegelijk zullen hebben.

ANGELIQUE CAMPENS: Maar vertrekkend vanuit Watou.

DAVID VAN SEVEREN: Dat wil niet zeggen dat dit iets op gigantische schaal zal zijn. Zelfs met iets kleinschaligs kun je grootschalige dingen doen. We doen nog geen enkele uitspraak over schaal.

BAS SMETS: Het project vindt zijn eigen schaal.

KERSTEN GEERS: Maar we zijn absoluut van plan om een realistisch project te maken. Het zal pragmatisch zijn, maar natuurlijk wel arbeidsintensief.

ANGELIQUE CAMPENS: Dus voor Watou zal het niet over een ideaal dorp gaan?

KERSTEN GEERS: In zekere zin wel, want elk project gaat over een vorm van ideaal.

DAVID VAN SEVEREN: Maar utopie houdt geen enkele zelfrelativering in. En dat proberen we in ons werk net wel te doen. Dan bouw je per definitie een zin van relativiteit in je werk, een soort marge in die eigenlijk het project in een of andere vorm 'haalbaar' maakt. Dat wil niet zeggen dat je het morgen kunt doen, maar wel dat erover nagedacht kan worden. Ik denk dat dat het belangrijkste is wat je kunt doen: verder nadenken over wat er eventueel op papier wordt voorgesteld.

BAS SMETS: Maar dat is het probleem met die utopieën. Die vertrekken nooit vanuit het bestaande, maar ontstaan steeds op een Cartesiaans vlak.

ANGELIQUE CAMPENS: Dus geen tabula rasa voor Watou?

BAS SMETS: Eerst een lezing van het bestaande, wat zal leiden tot het herkennen van de structurerende landschappelijke elementen. De gegevens zoals de topografie, waterlopen, infrastructuur, bebouwing en vegetatie zijn de uitgangspunten van het project.
Ik kan niet alle huizen op een andere plaats zetten. Maar ik kan wel een constructie voorstellen die de relatie tussen die huizen verandert, of ik kan hier bomen weghalen om er verderop terug te plaatsen. Met steeds hetzelfde doel: de leesbaarheid van land als landschap door 'acupuncturistische' ingrepen.

KERSTEN GEERS: Dat neemt niet weg dat het vrij radicaal zou kunnen zijn. Maar we voegen eerder toe dan dat we zullen afbreken.
Het blijft natuurlijk een dialoog met Bas, en hij is in zekere zin meer geneigd tot gedogen en hij is droger, maar ik denk dat we elkaar kunnen vinden in dit project. De dialoog zal interessant zijn.

BAS SMETS: Net het verschil in aanpak is interessant. Hoe we elk vanuit een zeer verschillende methodologie vertrekken.

ANGELIQUE CAMPENS: Hoe ziet een ideaal dorp er dan uit?

DAVID VAN SEVEREN: Ik denk dat die vraag goed toepasbaar is op Vlaanderen. We weten wat een dorp is, maar hoe past een dorp in Vlaanderen, en hoe past Watou dan in Vlaanderen? We moeten zien dat dit binnen het grotere geheel van de rest ligt. Dat je een kruispunt hebt en wat verder een heel netwerk van wegen. Het dorp Watou is maar één van de plekken waar we soms maar een keer zijn. Als geheel kan dit ideaal zijn.

BAS SMETS: Broadacre City, de modelstad van Frank Lloyd Wright, is een realiteit geworden in Vlaanderen. Maar die volledige uiteenlegging van de verschillende elementen is in Vlaanderen op zo'n grootschalige manier gebeurd dat het landschap enkel nog georganiseerd kan worden op de schaal van Vlaanderen zelf. En eigenlijk is het al te laat.
Maar net deze toestand van 'te laat' biedt enorme mogelijkheden. Het nodigt uit, het daagt zelfs uit om iets anders te proberen. Daarom proberen wij de nostalgie van het verlorene weg te halen en onbevangen te kijken wat we nog kunnen doen. Hoe meer we die topografie onderzoeken, hoe meer we een aantal evidenties herontdekken: een steenweg ligt meestal op een kamlijn, een dorp ligt op een hogere plek, de perceelsgrenzen zijn gebaseerd op de af- en aanvoer van water... Deze interactie met het territorium is het resultaat van de geschiedenis, van een trial-and-errorperiode die we nu vergeten zijn. En nu bouwen we in overstroombaar gebied en zijn we verwonderd dat er overstromingen zijn.
Vertrekkend vanuit de invariabelen van het landschap, de topografie en de hydrografie, onderzoeken we hun effect op de omgeving en stellen we ons de vraag hoe we deze invariabelen kunnen versterken om ze een structurerende rol te geven.

KERSTEN GEERS: Ik denk dat dit het wel allemaal samenvat. Ik denk dat het heel sterk om territorium en afbakening gaat. Ik denk dat er weinig nieuws te verzinnen valt. Zoals er in landschap weinig nieuwe dingen te verzinnen vallen, zo is dat ook in de architectuur.

Angelique Campens

OFFICE

Office 35,
'Cité de refuge', Ceuta, Marokko/Spanje, 2007.
Zicht op het centrale plein.
Vogelperspectief.
Office 15,
'Border Garden', grensovergang, Mexico/USA, 2005.
Office 19,
Ontwerp voor een stad van 500 000 inwoners, Zuid-Korea, 2005.
Bovenzicht

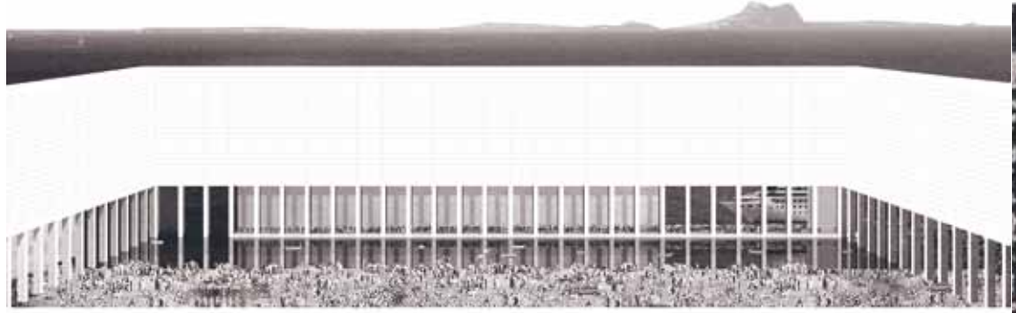

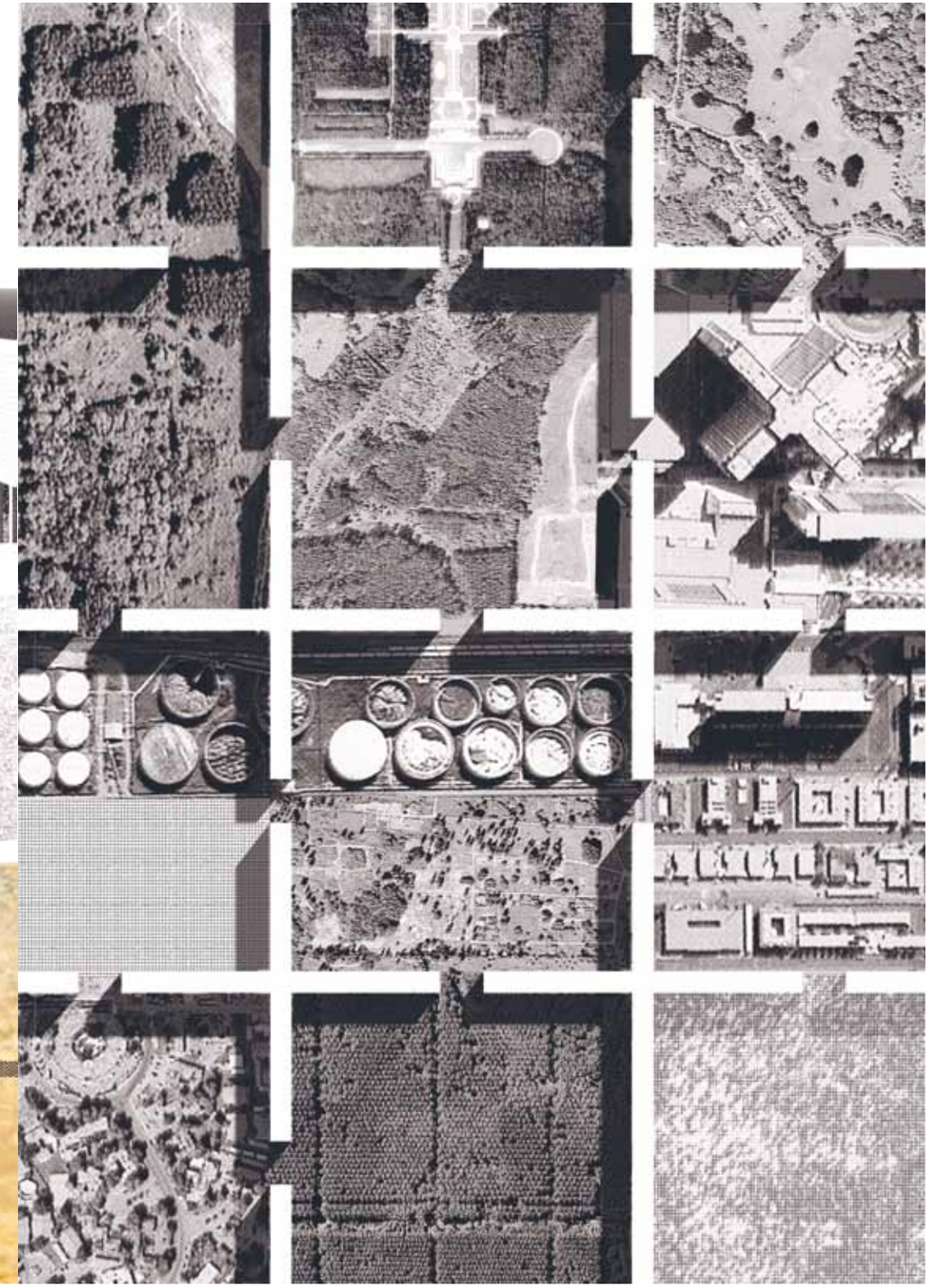

BUREAU BAS SMETS

Brussel - Tour & Taxis
Ontwerp van het geheel van de buitenruimte
van een industriële site van 45 ha in reconversie.
Axonometrie, Valleistructuren, Topografie
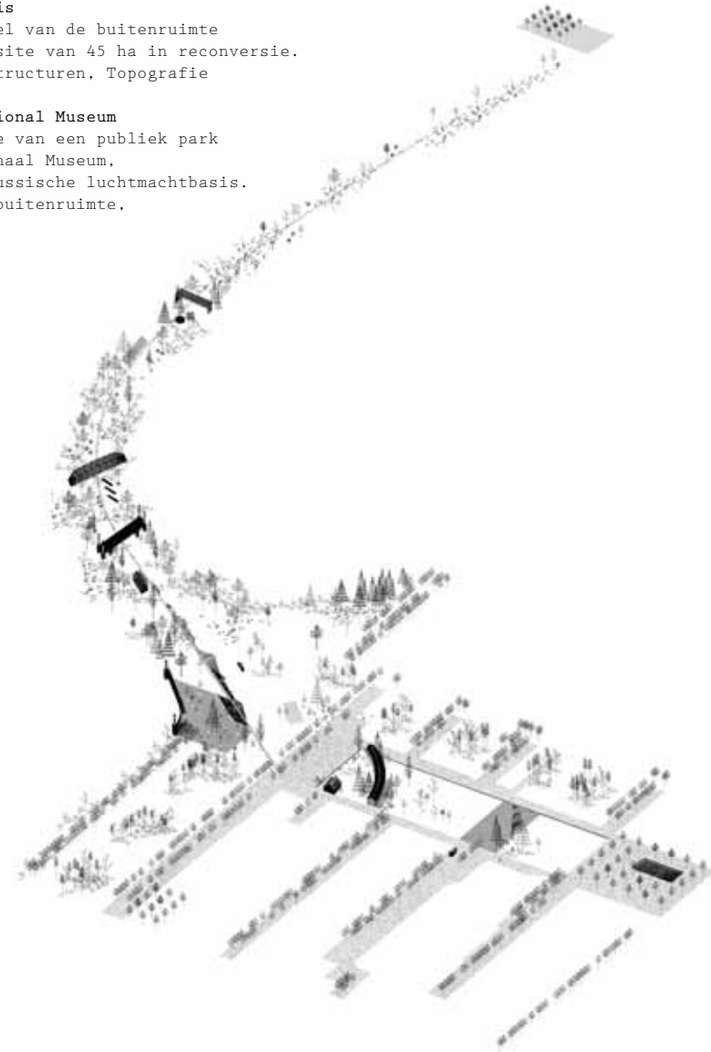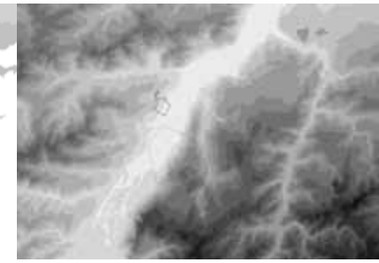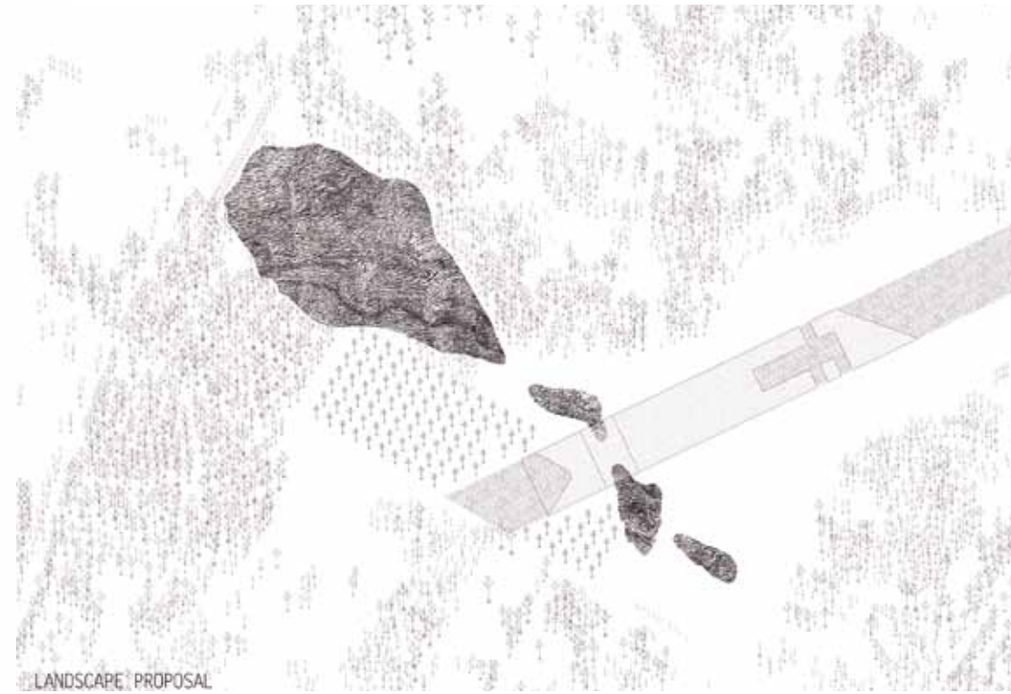
Tartu - Estonian National Museum
Ontwerp en realisatie van een publiek park
rond het nieuw Nationaal Museum,
op een voorrmalige Russische luchtmachtbasis.
Landschapsstructuur buitenruimte,
Referentiefoto